

Een verborgen genderkloof: de rol van deeltijds werk in de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen en mannen

Ines Penders, Romy Debroey, Sarah Vansteenkiste - Steunpunt Werk - KU Leuven

ABSTRACT

De sterke groei van de vrouwelijke arbeidsparticipatie in de afgelopen decennia heeft de werkzaamheidskloof tussen mannen en vrouwen aanzienlijk verkleind. Tegenover mannen, werken vrouwen echter ook in 2022 nog steeds in belangrijke mate deeltijds, zodat er uitgedrukt in arbeidsvolume nog steeds een belangrijk genderverschil bestaat. In deze bijdrage gaan we dieper in op het voorkomen van deeltijds werk bij mannen en vrouwen in Vlaanderen. We kaderen dit in een historisch perspectief, en maken ook de vergelijking met de andere gewesten, de EU-27 en de buurlanden. We diepen de verschillen die we constateren tussen de geslachten in Vlaanderen ook uit naar verdere achtergrondkenmerken (opleidingsniveau, leeftijd en migratieachtergrond) en redenen om deeltijds te werken. Ons onderzoek wijst onder meer uit dat deeltijds werken door vrouwen nog steeds in belangrijke mate gebeurt om zorgtaken op te nemen. Vaak is dit vrijwillig. Desalniettemin toont eerder onderzoek aan dat deeltijds werken niet zonder gevolgen kan zijn op individueel vlak voor de loopbaan, de financiële status, of het welzijn (Coenen en Morsink, 2018; Hoge raad voor de Werkgelegenheid, 2023). Ook voor de economie of samenleving zijn er implicaties, onder andere voor de sociale zekerheid of op vlak van veerkracht. In de conclusie staan we verder stil bij de implicaties van onze bevindingen.

De feminisering en de (verborgen) genderkloof op de Vlaamse arbeidsmarkt

Een van de meest markante evoluties op de arbeidsmarkt tijdens de voorbije decennia is ongetwijfeld de razendsnelle feminisering van de arbeidsmarkt. Door onder meer de tertiaïsering van de arbeidsmarkt - met de opkomst van dienstverlenende bedrijven -, de evolutie van het kostwinnersgezin als ideaal naar een tweeverdienersmodel, en de toegenomen emancipatie, is de arbeidsparticipatie van vrouwen sterk toegenomen de voorbije vijftig jaar. Bijgevolg is de werkzaamheidskloof tussen mannen en vrouwen, dit is de verhouding tussen hun werkzaamheidsgraad, aanzienlijk verkleind (Herremans et al., 2015; Mullens & De Moortel, 2023). Zo werkte slechts vier op de tien (40,6%) vrouwen in 1985, waar dit in 2000 al toegenomen is naar zes op de tien (59,3%) en meer dan zeven op de tien (73,2%) in 2022. De werkzaamheidsgraad van de mannen bleef gans die periode vrij constant, met rond de acht op de tien mannen aan het werk (78,7% in 1985, 79,1% in 2000 en 80,2% in 2022).

De sterke vrouwelijke werkzaamheidsgroei is echter grotendeels gerealiseerd via een deeltijdse arbeidsregeling. De initiële opzet van deeltijds werk was nochtans niet bedoeld om meer vrouwen aan het werk te krijgen. Een verkorting van de arbeidstijd werd, naast een reeks andere maatregelen, in de jaren zeventig bijvoorbeeld ingezet om de zeer hoge werkloosheidscijfers tegen te gaan.

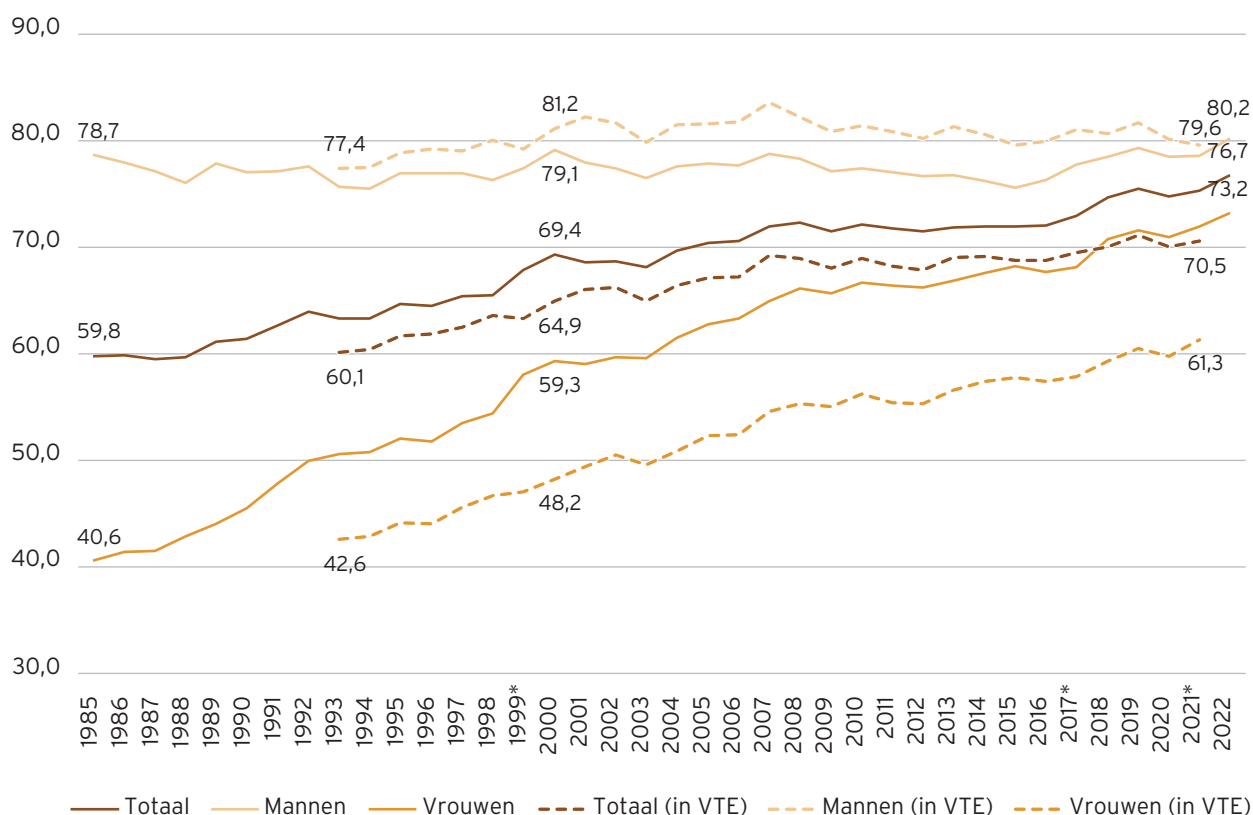
De beschikbare arbeid werd met andere woorden herverdeeld om zo de werkzaamheid te bevorderen. Samen met de sterke groei van de vrouwelijke werkzaamheidsgraad sinds de jaren tachtig steeg ook het percentage deeltijds werkende vrouwen zeer stevig. Bij de mannen is dit veel minder het geval. Zo werkte in 1985 21,2% van de vrouwen deeltijds in Vlaanderen en 1,4% van de mannen. Vijftien jaren later verdubbelde dit aandeel bij de vrouwen naar 40,9%, waar het bij de mannen slechts een bescheiden evolutie kende naar 4,4%. Deze crisismaatregel werd uiteindelijk een onderdeel van het overheidsbeleid (Raad voor de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen, 2022). In het regeerakkoord van 1991, bijvoorbeeld, kwam naast de werkgelegenheidsdimensie ook aandacht voor de waarde van het gezin en bijgevolg het belang van een evenwichtige combinatie tussen gezins- en arbeidsleven. In het regeerakkoord van 1995 was er dan weer sprake van ‘een veralgemeend recht op deeltijdse arbeid en loopbaanonderbreking’. Er werd toen gestreefd naar een gezinsvriendelijk werkgelegenheidsbeleid, waarbij alle vormen van vrijwillige deeltijdse arbeid beschikbaar waren voor zowel mannen als vrouwen (Vanderweyden, 2002).

Deze kanttekening over de deeltijdse arbeidsregeling nuanceert enigszins de spectaculaire toename in het aantal werkende vrouwen, wat zichtbaar wordt wanneer we de traditionele werkzaamheidsgraad vergelijken met de werkzaamheidsgraad in voltijdsequivalenten (VTE). Deze graad, weergegeven in **FIGUUR 1**, geeft aan welk aandeel van de bevolking zou werken indien het totaal gepresteerde arbeidsvolume herverdeeld zou worden zodat iedere job een voltijdse job van 40 uur zou zijn. Na deze herverdeling van het arbeidsvolume, zakt de werkzaamheidsgraad in VTE voor vrouwen tot 61,3% in 2021 (het recentst beschikbare cijfer, zie noot onder **FIGUUR 1**). Bij mannen daarentegen ligt de werkzaamheidsgraad uitgedrukt in personen en in VTE bij elkaar in de buurt. Dit zorgt ervoor dat de werkzaamheidskloof tussen mannen en vrouwen beduidend groter is in VTE dan in koppen. In koppen bedraagt deze kloof 1,09, terwijl deze in VTE oploopt tot 1,30. Met andere woorden, de gecorrigeerde genderkloof duidt op een werkzaamheidsgraad in VTE bij mannen die nog steeds 30% hoger ligt dan bij vrouwen. Als we het arbeidsvolume niet in rekening brengen, blijft de kloof beperkt tot 9%. We kunnen dus spreken van een verborgen genderkloof wanneer we de arbeidsduur mee in rekening brengen (zie ook eerder, Herremans et al., 2015).

Wat noch in de traditionele werkzaamheidsgraad noch in VTE vervat zit, zijn de onbezoldigde uren. Daarmee bedoelen we de uren die men besteedt aan huishoudelijke taken, opvoeding en sociale aangelegenheden bijvoorbeeld. Ook bij de berekening van deeltijds werk in dit artikel wordt hier geen rekening mee gehouden, terwijl eerdere tijdsbestedingsonderzoeken (bijvoorbeeld van de TOR onderzoeksgroep van de VUB) al aantoonde dat tot op heden vrouwen dubbel zoveel uren besteden aan taken binnen de privésfeer. Die ongelijke taakverdeling draagt onder meer bij aan de groeiende genderkloof voor werkbaar werk, aldus de SERV (Janssens et al., 2022). De Hoge Raad voor Werkgelegenheid (2023) stelt dat wanneer de tijd die aan onbezoldigde activiteiten wordt gespendeerd, opgeteld wordt bij de bezoldigde uren, het totale arbeidsvolume van vrouwen hoger ligt dan dat van mannen.

In de volgende onderdelen gaan we dieper in op deze genderkloof op vlak van deeltijds werk in Vlaanderen. We maken eerst een analyse van de evolutie van de genderkloof op de Vlaamse arbeidsmarkt tijdens de laatste twee decennia. We bekijken er ook de rol die de huishoudpositie speelt in het bepalen van de genderkloof. Als tweede vergelijken we de Vlaamse genderkloof met deze in de andere gewesten, de EU-27 als geheel, en onze buurlanden. Vervolgens gaan we nog meer in de diepte in de Vlaamse genderkloof, en bekijken we hoe deeltijds werk niet alleen tussen mannen en vrouwen verschillend is, maar ook nog discrepanties laat zien naargelang we verder ontleden naar achtergrondkenmerken als opleidingsniveau, leeftijd en migratieachtergrond. We eindigen onze bijdrage door in te zoomen op de redenen om deeltijds te werken, en hoe die verschillen tussen vrouwen en mannen. We doen onze analyse voor Vlaanderen op basis van berekeningen met de microgegevens van de Enquête naar Arbeidskrachten (EAK), de Belgische variant van de Europese Labour Force Survey (LFS). De LFS gebruiken we, behalve om de werkzaamheidsgraad in VTE te berekenen, ook als bron om de Europese vergelijking mee uit te voeren.

FIGUUR 1 \ Evolutie van de werkzaamheidsgraad (20-64 jaar) in personen en in voltijdsequivalenten (VTE) naar geslacht | Vlaams Gewest, 1985-2022

Noot: * In 2017 en 2021 werd de EAK grondig hervormd, wat zorgt voor een breuk in de resultaten. De evolutie moet bijgevolg met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. De werkzaamheidsgraad in VTE wordt berekend met de Labour Force Survey (LFS) en is momenteel maar beschikbaar t.e.m. 2021.

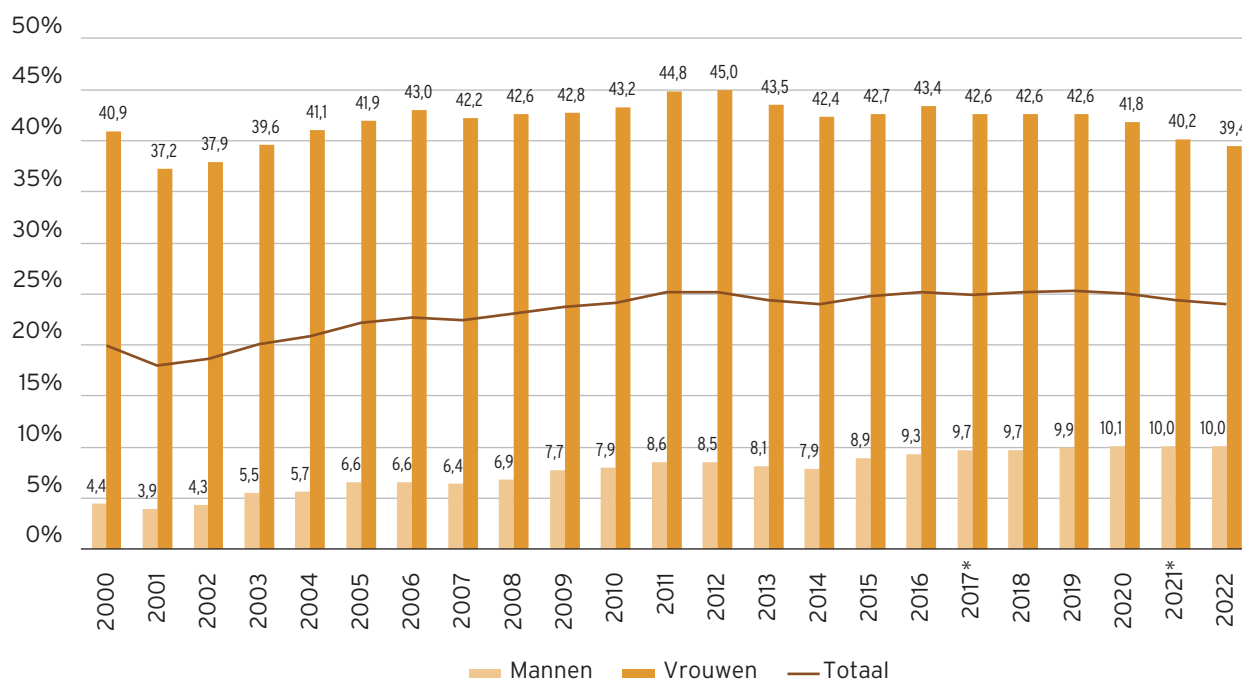
Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK, Eurostat - LFS

De genderkloof in Vlaanderen: sterke aanwezigheid van deeltijds werk bij vrouwen in Vlaanderen

In het volgende deel richten we ons op deeltijdse arbeid onder alle werkenden. Het gaat dan om loontrekkenden, en zelfstandigen en helpers. Voor deze analyse beroepen we ons op de microdata van de Enquête naar Arbeidskrachten van Statbel. Dit is een representatieve enquête bij de bevolking in België en haar gewesten. Iemand is deeltijds tewerkgesteld indien de door de respondent gerapporteerde normale arbeidsduur minder is dan die van een voltijds werkende in een gelijkaardige job. Het gaat om deeltijdarbeid in de hoofdactiviteit (Debroey et al., 2023). In 2022 werken ongeveer 710 100 Vlamingen deeltijds, wat overeenkomt met bijna één op de vier (24,0%) van de werkenden tussen 20 en 64 jaar die deeltijds aan de slag zijn. **FIGUUR 2** geeft de evolutie weer van het aandeel deeltijds werkenden naar geslacht. De figuur illustreert een duidelijk verschil tussen vrouwen en mannen. Waar in 2022 zowat vier op de tien vrouwen (39,4%) deeltijds werken, is dit bij de mannen duidelijk minder ingeburgerd, met slechts een minderheid van één op de tien mannen (10,0%) die deeltijds werken. Bij vrouwen schommelt het aandeel deeltijds werkenden vanaf 2000 telkens rond de 40,0%. Het hoogste percentage deeltijds werkende vrouwen werd genoteerd in 2012 (45,0%), terwijl het laagste percentage in 2001 werd geregistreerd (37,2%). Bij mannen merken we wel een duidelijke toename, wat ervoor zorgt dat het verschil tussen beide geslachten wat is verkleind doorheen de voorbije twee decennia, hoewel nog steeds prominent aanwezig. In 2000 werkte slechts 4,4% van de mannen deeltijds, terwijl dit in 2022 gestegen is tot 10,0%. Er is met andere woorden sprake van meer dan een verdubbeling qua aandeel.

Als we dit uitdrukken in aantallen, dan is het aantal deeltijds werkenden mannen zelfs verdrievoudigd, van ongeveer 52 900 in 2000 naar 156 000 in 2022. De toename van de beroepsbevolking over die periode zorgt mee voor deze sterkere toename in aantallen dan in aandeel. We merken echter wel dat het aandeel deeltijds werkenden mannen sinds 2019 zowat stagneert. Deeltijdse arbeid blijft dus voornamelijk een vrouwenzaak.

FIGUUR 2 \ Evolutie aandeel (%) deeltijds werkenden (20-64 jaar) naar geslacht | Vlaams Gewest, 2000-2022

Noot: *In 2017 en 2021 werd de EAK grondig hervormd, wat zorgt voor een breuk in de resultaten. De evolutie moet bijgevolg met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK

Dat de combinatie van werk en gezin geen evidentie is, is al meermaals gebleken uit verschillende analyses. Zo toonden een eerdere eigen monitoringsbijdrage (Penders et al., 2021) en Trendrapporten van Steunpunt Werk in samenwerking met het Departement Werk en Sociale Economie (Vandenberghe & Vansteenkiste, 2021; Boey & Vansteenkiste, 2022; Botterman et al., 2023) aan dat de gezinssituatie waarin iemand leeft, mee bepalend is voor de positie op de arbeidsmarkt, net zoals persoonsgebonden kenmerken zoals geslacht, leeftijd en onderwijsniveau een invloed hebben op de arbeidsmarktposities van volwassenen in Vlaanderen. Zo hebben alleenstaanden, alleenstaande ouders en samenwonenden met drie of meer kinderen in het algemeen een lagere werkzaamheidsgraad. De impact is bovendien verschillend naargelang geslacht. De kloof tussen mannen en vrouwen wordt immers uitgediept wanneer er kinderen inwonend zijn en wanneer de gezinslast toeneemt. Terwijl bij mannen de gezinssituatie de hoge werkzaamheidsgraad enigszins nuanceert, weegt de gezinspositie gemiddeld genomen veel zwaarder door in de arbeidsdeelname van vrouwen. Een gezinsuitbreiding gaat in het geval van vrouwen vaak gepaard met een daling van de werkzaamheidsgraad.

Bovendien hebben vrouwen veel vaker dan mannen een deeltijdse betrekking en dit percentage neemt toe met het aantal kinderen, dat blijkt ook uit **TABEL 1**. Daarin zoomen we in op het arbeidsregime, waarbij we nagaan in welke gezinsposities mannen en vrouwen meestal vol- of deeltijds werken. De deeltijds werkenden vinden we hoofdzakelijk terug bij vrouwen met kinderen, met de samenwonende partners zonder kinderen als uitzondering. Het aandeel neemt toe met het aantal kinderen.

Zo zijn 38,3% van de vrouwen die samenwonen en één kind hebben, deeltijds aan de slag. Bij vrouwen met twee kinderen stijgt dit aandeel verder tot 43,9% en bij drie of meer kinderen zelfs tot 54,0%. Vernauwen we de leeftijdsafbakening tot de 25- tot 49-jarigen, omdat op deze leeftijd heel wat mensen een beroepsleven hebben en dit combineren met verantwoordelijkheden binnen een gezin¹, dan blijft de conclusie overeind. Vrouwen schroeven vaker dan mannen hun arbeidstijd terug om meer gezins- en zorgtaken op te nemen.

Mannen daarentegen blijven veel vaker voltijds aan de slag, ongeacht hun gezinspositie. Als er kinderen in het huishouden aanwezig zijn, gaat bovendien een lager percentage mannen deeltijds aan de slag in vergelijking met wanneer er geen kinderen zijn. Slechts zo'n 7% van de mannen werkt in dat geval deeltijds. Een grotere gezinslast heeft dus voornamelijk een impact op de arbeidssituatie van vrouwen. Door een vermindering van betaalde arbeid bij deeltijds werk, maakt dit vrouwen kwetsbaarder op de arbeidsmarkt.

TABEL 1 \ Aandeel (%) deeltijds werk naar huishoudpositie en geslacht | Vlaams Gewest, 20-64 jaar en 25-49 jaar, 2022

	Mannen	Vrouwen	Totaal	Totaal aandeel in de bevolking
20-64 JAAR				
Alleenstaande	10,7	27,6	17,7	14,4
Samenwonend met partner zonder kinderen	11,0	42,7	26,4	22,4
Samenwonend met partner en 1 kind	6,9	38,3	22,1	15,8
Samenwonend met partner en 2 kinderen	7,2	43,9	24,9	18,3
Samenwonend met partner en 3 of meer kinderen	nb	54,0	26,1	7,7
Hoofd eenoudergezin	nb	40,0	32,7	4,6
Inwonend bij de ouders	10,9	34,1	19,9	12,2
Overige	nb	29,5	18,9	4,6
Totaal	10,0	39,4	24,0	
25-49 JAAR				
Alleenstaande	8,1	22,5	13,4	13,4
Samenwonend met partner zonder kinderen	nb	22,3	13,1	14,1
Samenwonend met partner en 1 kind	nb	34,2	19,6	16,1
Samenwonend met partner en 2 kinderen	7,8	44,2	26,1	27,0
Samenwonend met partner en 3 of meer kinderen	nb	54,6	28,1	11,2
Hoofd eenoudergezin	nb	37,7	31,9	5,2
Inwonend bij de ouders	nb	27,1	14,3	9,0
Overige	nb	27,9	18,1	4,1
Totaal	6,9	35,3	20,5	

Noot: 'Nb' wijst op een niet-betrouwbaar gegeven wegens te kleine celaantallen.

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK

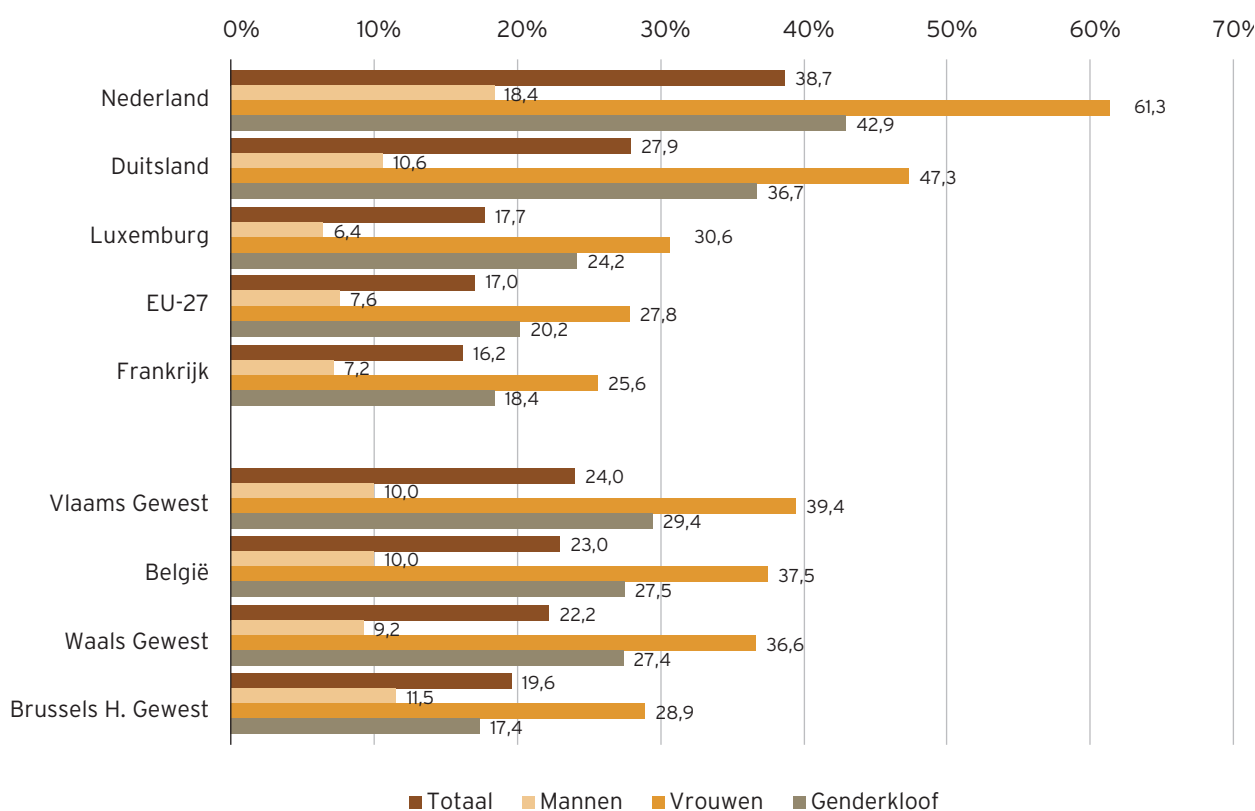
¹ De leeftijdskeuze heeft een invloed op de resultaten. Bij de categorie 25 tot 49 jaar wordt het aandeel gezinnen met kinderen hoger, terwijl het aandeel alleenstaanden en samenwonenden zonder kinderen lager ligt in vergelijking met de standaard leeftijdsgroep 20 tot 64 jaar (zie ook Tabel 1).

De Vlaamse genderkloof Europees vergeleken

FIGUUR 3 illustreert het voorkomen van deeltijdse arbeid bij mannen en vrouwen in een Europees vergelijkend perspectief. In het Vlaamse Gewest werken vrouwen het vaakst deeltijds (39,4%), in vergelijking met het Brusselse (28,9%) en Waalse Gewest (36,6%). Aan de andere kant werken mannen in Brussel iets vaker deeltijds (11,5%) dan de Waalse (9,2%) en Vlaamse (10,0%) mannen. De Vlaamse genderkloof is met 29,4 procentpunten dan ook de grootste binnen België en ligt eveneens boven het EU-27-gemiddelde (20,2 ppt). Enkel Nederland (42,9 ppt) en Duitsland (36,7 ppt) kennen een grotere genderkloof dan het Vlaamse Gewest. Als we het totale niveau van deeltijdse arbeid in Nederland (38,7%, overigens het hoogste percentage in de figuur) opsplitsen naar geslacht, werkt maar liefst 61,3% van de vrouwen en 18,4% van de mannen in deeltijd. Duitsland staat op de tweede plaats met een totaal aandeel van 27,9% deeltijdarbeid, waarbij 47,3% van de vrouwen en 10,6% van de mannen deeltijds werkt.

Een opvallende vaststelling is dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de laagste genderkloof heeft (17,4 ppt) in vergelijking met de andere gewesten en buurlanden. Het Brusselse Gewest bevindt zich samen met Frankrijk (genderkloof van 18,4 procentpunten) als enige twee regio's onder het EU-27-gemiddelde. Frankrijk kent van de buurlanden het laagste percentage deeltijdarbeid (16,2%), waarbij 7,2% van de mannen deeltijds werkt in vergelijking met 25,6% van de vrouwen. Luxemburg heeft ook een relatief laag percentage deeltijdarbeid (17,7%), waarbij 30,6% van de vrouwen en 6,4% van de mannen deeltijds werkt. Dit resulteert in een genderkloof van 24,2 procentpunten, wat iets hoger ligt dan het Europese gemiddelde. De Belgische genderkloof ligt met 27,5 procentpunten daar net boven. Zowel mannen (10,0%) als vrouwen (37,5%) werken in België vaker deeltijds dan het gemiddelde van de EU-27-landen.

FIGUUR 3 \ Aandeel (%) deeltijdarbeid bij werkenden (20-64 jaar) in Europees perspectief naar geslacht | 2022

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK, Eurostat, LFS

Wie werkt er deeltijds? De Vlaamse genderkloof naar achtergrondkenmerken

We hebben, op basis van de voorgaande onderdelen, een duidelijk beeld van de algemene genderkloof in Vlaanderen wat betreft deeltijds werk. In het volgende onderdeel analyseren we de cijfers van deeltijdse arbeid van mannen en vrouwen verder naar verschillende achtergrondkenmerken. We willen zo te weten komen of er achter de aandelen nog grote verschillen schuilgaan wanneer we verder inzoomen op persoons- en socio-economische kenmerken zoals leeftijd, onderwijsniveau en geboorteland. De besproken aandelen zijn terug te vinden in **FIGUUR 4**.

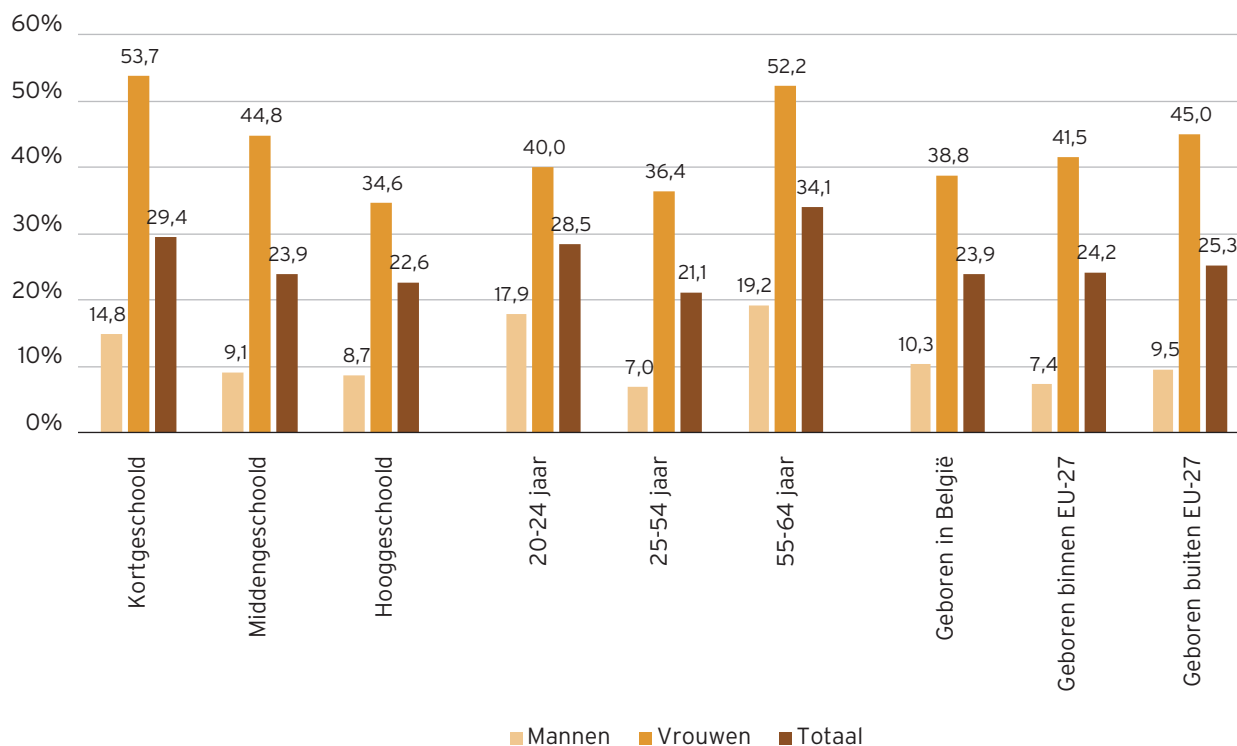
Bij de beschouwing van deeltijds werk in relatie tot het opleidingsniveau valt op dat in het algemeen deeltijdse arbeid het meest voorkomt bij kortgeschoolden (25- tot 64-jarigen): iets minder dan een derde (29,4%) van hen werkt deeltijds. Bij midden- en hogeschoolden gaat het eerder over één op de vier die deeltijds aan de slag is (respectievelijk 23,9% en 22,6%). Een uitschieter zijn de kortgeschoolde vrouwen: iets meer dan de helft (53,7%) van de kortgeschoolde vrouwen werkt deeltijds. Bij middengeschoolde vrouwen bedraagt dit iets minder dan de helft, met 44,8%, terwijl het bij hogeschoolde vrouwen over slechts net iets meer dan een derde gaat die deeltijds werken, namelijk 34,6%. Opvallend is dat kortgeschoolde vrouwen die geboren zijn binnen de EU-27 (uitgezonderd België) nog vaker deeltijds werken, met 58,5% van hen in deeltijdwerk (niet in de figuur). Voor kortgeschoolde vrouwen geboren buiten de EU-27 ligt dit aandeel zes procentpunten lager (52,5%) en in de buurt van zij die in België geboren zijn (53,1%) (niet in de figuur).

Deze cijfers van deeltijdse tewerkstelling naar scholingsniveau bij vrouwen vertonen een opmerkelijk contrast met mannen, maar ook daar merken we meer deeltijdse tewerkstelling naarmate het scholingsniveau lager ligt. Slechts 14,8% van de kortgeschoolde mannen werkt deeltijds, terwijl dit bij middengeschoolde mannen 9,1% bedraagt en bij hogeschoolde mannen zelfs maar 8,7%.

Wanneer we de opsplitsing naar leeftijdsgroepen bekijken, dan is de vaststelling dat 55-plussers het vaakst deeltijds werken (34,1%), in vergelijking met 20- tot 24-jarigen (28,5%) en 25- tot 54-jarigen (21,1%). Bij vrouwen is het verschil tussen de leeftijdsgroepen nog meer uitgesproken: meer dan de helft van de vrouwelijke 55-plussers werkt deeltijds (52,2%), tegenover vier op tien van de 20- tot 24-jarigen (40,0%) of 25- tot 54-jarigen (36,4%). Dat blijkt ook uit een recente bevraging van de CM-studiedienst bij meer dan 4500 55-plussers in België: terwijl bijna drie vierde van de mannen hun loopbaan uitdoen in een voltijds regime, is dat onder vrouwen beperkt tot vier op tien. Vrouwen zullen vaker hun werktijd verminderen tijdens hun loopbaan om de zorg voor (klein)kinderen of hulpbehoevende ouders op zich te nemen (Henry, 2023). Verder duidt **FIGUUR 4** eenzelfde leeftijds patroon aan bij de mannen, zij het met telkens lagere cijfers, en een meer uitgesproken kloof tussen de 55- tot 64-jarigen en de 25- tot 54-jarigen. Het deeltijds werk onder de mannelijke 55-plussers loopt op tot 19,2%, van nabij gevolgd door de 20- tot 24-jarigen met 17,9%. Mannelijke 55-plussers werken bijna drie keer zo vaak deeltijds als de 25- tot 54-jarigen mannen (7,0%).

Als we ons concentreren op de uitdieping naar migratieachtergrond, toont **FIGUUR 4** dat personen geboren buiten België maar binnen EU-27 (24,2%) of buiten EU-27 (25,3%) ongeveer even vaak deeltijds werken als personen geboren binnen België (23,9%). We kunnen echter wel vaststellen dat vrouwen die geboren zijn buiten de EU-27 (45,0%) wat vaker deeltijds werken dan vrouwen die geboren zijn binnen België (38,8%) en binnen EU-27 exclusief België (41,5%). Mannen geboren binnen de EU-27 werken daarentegen iets minder vaak deeltijds (7,4%) dan mannen geboren buiten de EU-27 (9,5%) en mannen geboren in België (10,3%).

FIGUUR 4 \ Aandeel (%) deeltijdarbeid bij werkenden naar geslacht (20-64 jaar), onderwijsniveau (25-64 jaar), leeftijd en geboorteland (20-64 jaar) | Vlaams Gewest, 2022

Noot: Voor de opsplitsing naar onderwijsniveau wordt de bevolking van 25 tot 64 jaar bekeken, omdat jongeren (20-24 jaar) hun studies doorgaans nog niet hebben afgerond.
Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK

De evolutie van deeltijds werk naar leeftijdsgroepen

Vervolgens gaan we dieper in op de evolutie in deeltijds werk voor de verschillende leeftijdscategorieën, namelijk 20 tot 24 jaar, 25 tot 54 jaar, en 55 tot 64 jaar. Onze eerdere analyse toonde reeds dat het aandeel deeltijdse arbeid onder 55-plussers opvallend hoger is dan bij andere leeftijdsgroepen. Sinds 2000 is dit percentage 55-plussers dat deeltijds werkt bovendien aanzienlijk toegenomen, zoals we voorstellen in **TABEL 2**. In dat jaar werkte slechts 20,3% van de 55-plussers deeltijds, terwijl dit percentage in 2022 gestegen is tot 34,1%. Dit vertegenwoordigt een toename van 13,8 procentpunt. Als we dieper inzoomen op geslacht, valt op dat vooral mannelijke 55-plussers meer deeltijds zijn gaan werken. In 2000 werkte slechts 9,6% van de mannelijke 55-plussers deeltijds, terwijl dit percentage in 2022 verdubbeld is tot 19,2%. Bij vrouwelijke 55-plussers is de stijging slechts zeer beperkt aanwezig, maar blijft het aandeel deeltijds werk vrij constant op een hoog niveau: ongeveer de helft, of 49,6%, werkte deeltijds in 2000, vergeleken met 52,2% in 2022, wat een stijging met slechts 2,6 procentpunt betekent. Op basis van gegevens van de RVA blijkt dat steeds meer mannen gebruik maken van tijdkrediet, waaronder het stelsel eindeloopbaan of de 'landingsbanen' (RVA, 2023). Dit stelsel maakt het mogelijk de arbeidsuren te verminderen tot aan het pensioen, met een uitkering (RVA, 2019). Vier jaar loopbaanonderzoek (Vansteenkiste et al., 2015) toonde wel aan dat arbeidsduurvermindering op het einde van de loopbaan nog steeds meer een vrouwen- dan een mannenzaak is. Deze bevinding komt ook naar voren uit recentere cijfers van de RVA (2023). Vrouwen blijven bij de uitkeringsgerechtigden in tijdkrediet wel in de meerderheid (55,8%), maar hun aandeel neemt af in 2022 ten opzichte van 2018. Overigens, de meerderheid van de onderbrekingsuitkeringen betreft een vermindering van de arbeidstijd met één vijfde (RVA, 2023).

Het is echter belangrijk op te merken dat er sinds 2018 een neerwaartse trend zichtbaar is qua deeltijds werk in de gehele groep van 55-plussers (niet in de figuur); in 2017 werkte nog 38,3% van de 55-plussers deeltijds, maar dit is in 2022 gedaald naar 34,1%. Dit vertegenwoordigt een relatieve daling van 10,9%, wat betekent dat ongeveer één op de tien 55-plussers minder deeltijds werkt vergeleken met 2017. Deze daling is voornamelijk toe te schrijven aan de afname van deeltijds werk onder vrouwelijke 55-plussers: in 2017 werkte nog 60,5% van de vrouwelijke 55-plussers deeltijds, maar dit is in 2022 met 8,3 procentpunten gedaald naar 52,2%. In dezelfde periode hebben mannelijke 55-plussers slechts een afname van 1,4 procentpunten ervaren, waarbij respectievelijk 20,7% en 19,2% van hen in 2017 en 2022 deeltijds werkten. Deze vaststelling kan voor een deel te maken hebben met cohorte-effecten in combinatie met verstrengde toelatingsvoorwaarden tot eindeloopbaanstelsels. In 2015 werd de leeftijdsvoorwaarde verhoogd van 55 naar 60 jaar (RVA, 2023). In dat jaar, vóór de aanscherping van de toelatingsvoorwaarden, bevonden zich ongeveer 29 700 vrouwelijke 50-plussers in het statuut eindeloopbaanstelsel deeltijdse onderbreking, met uitkering². In 2022 is dit aantal gehalveerd tot ongeveer 15 400 vrouwen. Bij mannen was deze daling minder uitgesproken: van 31 700 in 2015 naar 25 800 in 2022. Met het cohorte-effect doelen we op de impact van de scholarisatie overheen de tijd: vrouwen zijn gemiddeld steeds hoger geschoold dan mannen. Zo is in 2022 meer dan de helft (51,3%) van de Vlaamse vrouwen hooggeschoold tegenover 42,2% van de mannen. Bij de 55-plussers is respectievelijk 37,7% en 36,5% hooggeschoold in 2022 (tegenover 12,1% en 18,6% in 2000), maar de groei in aandeel hooggeschoolden is groter bij vrouwen dan bij mannen. Uit de analyse naar achtergrondkenmerken weten we dat bij vrouwen opleidingsniveau een belangrijke rol speelt bij de keuze om de arbeidsduur te verminderen. Hoogopgeleide vrouwen zullen beduidend minder vaak deeltijds werken dan de kort- en middengeschoolde vrouwen, en die verschillen in scholingsniveau zijn groter dan bij mannen. Dit kan een mogelijke verklaring zijn waarom we stelselmatig minder deeltijds werk vaststellen de afgelopen jaren, en dit meer uitgesproken is bij vrouwen dan bij mannen in het Vlaamse Gewest.

Deeltijdse arbeid is hiernaast ook toegenomen onder jongeren (20- tot 24-jarigen) in de voorbije twee decennia. In 2000 werkte slechts 13,1% van de jongeren deeltijds, maar in 2022 is dat meer dan verdubbeld naar 28,5%. Van de 20- tot 24-jarigen in Vlaanderen zijn er op 22 jaar relatief minder werkenden, in het voordeel van jongeren in opleiding (van 35,8% in 2000 naar 59,5% in 2022). Echter, kijken we naar het aandeel werkende studenten, dan stellen we wel een stijging vast, van 18,9% naar 25,5%. Meer dan zes op tien (64,6%) van die werkende studenten geeft daarenboven aan deeltijds tewerkgesteld te zijn in 2022. De EAK geeft pas in 2002 een voldoende groot cijfer om een betrouwbare uitspraak te kunnen doen over dat specifieke percentage, namelijk 25,1%. Onder jonge twintigers zou er volgens onderzoek van De Ambrassade (2021) sprake zijn van een trend om minder voltijds te gaan werken als een bewuste keuze voor meer vrije tijd. Jongeren zouden kritisch zijn voor hun werk-privébalans en geven aan dat ze behoefte hebben aan autonomie om zelf hun werk te organiseren. Het gaat hier echter niet over onderzoek dat verschillende generaties met eenzelfde leeftijd heeft opgevolgd doorheen de tijd, en zo verschillen of evoluties kan constateren, maar louter over de bevraging van één cohorte jongeren. Generatie-onderzoek is dan ook nog steeds schaars, waardoor het voorlopig moeilijk echt hard te maken lijkt dat er duidelijke generatieverschillen zijn op vlak van de werk-privébalans (zie ook Deprez et al., 2015). Verder, net zoals bij de 55-plussers, vertonen mannelijke 20- tot 24-jarigen de sterkste stijging in deeltijdse arbeid. De groei van 5,2% in 2000 naar 17,9% in 2022 is met een verdriedubbeling zelfs omvangrijker dan de groei bij de 55-plussers. Bij vrouwen tussen de 20 en 24 jaar is de groei in relatieve termen iets beperkter, maar toch ook zeer uitgesproken, met een quasi verdubbeling, van 22,7% in 2000 naar 40,0% in 2022.

—
 2 Cijfers werden opgevraagd via het interactieve statistieken dashboard van RVA:
<https://www.rva.be/interactivestats/home.jsf?language=nl&dswid=-8064>

De leeftijdsgroep van 25- tot 54-jarigen vertoont daarentegen minder spectaculaire veranderingen: het aandeel werkenden in een deeltijds arbeidsregime is min of meer stabiel gebleven tussen 2000 (20,7%) en 2022 (21,1%). Een opvallende bevinding is echter dat, wanneer we het geslacht weer nader bekijken, het aandeel deeltijdse werkende vrouwen tussen 25- en 54-jarigen in de loop der jaren is afgenomen. Het is de enige categorie in **TABEL 2** met een krimpend aandeel op 22 jaar tijd. In 2000 werkte 42,7% van deze vrouwen namelijk deeltijds, terwijl dit in 2022 daalde tot 36,4%, wat een afname van 6,3 procentpunten vertegenwoordigt. Bij mannen daarentegen is er een duidelijke stijging zichtbaar: 4,0% van de mannen werkte deeltijds in 2000, tegenover 7,0% in 2022. Het zou kunnen dat enerzijds het scholarisatie-effect (een sterke groei van hoogopgeleiden) de voorbije decennia het aandeel deeltijds werk bij de 25- tot 54-jarige vrouwen neerwaarts bijstelt: zoals eerder aangegeven, speelt scholingsniveau immers een sterke rol bij verschillen in deeltijdse arbeid bij vrouwen. Daarnaast kan de zorglast voor het gezin en andere afhankelijke personen over generaties heen tot op zekere hoogte wat meer gespreid zijn geworden over mannen en vrouwen, zeker bij hooggeschoolden (zie verder), zodat mannen wat vaker de deeltijdse arbeid kunnen opnemen dan in het verleden. Hoewel de mentaliteit verandert, worden de keuzes op de arbeidsmarkt van veel vrouwen nog steeds beïnvloed door gendernormen. Dit heeft eveneens een impact op mannen die meer tijd wensen door te brengen met hun gezin (Hoge Raad voor Werkgelegenheid, 2023). Het is zo dat vrouwen nog steeds beduidend meer deeltijds werken om de zorg voor het gezin of andere personen in hun omgeving op te nemen, zoals het volgende onderdeel ook illustreert.

TABEL 2 \ Evolutie deeltijdse arbeid (%) bij werkenden naar leeftijd | Vlaams Gewest, 2000-2022

	2000			2022		
	MANNEN	VROUWEN	TOTAAL	MANNEN	VROUWEN	TOTAAL
20-24 jaar	5,2	22,7	13,1	17,9	40,0	28,5
25-54 jaar	4,0	42,7	20,7	7,0	36,4	21,1
55-64 jaar	9,6	49,6	20,3	19,2	52,2	34,1
20-64 jaar	4,4	40,9	20,0	10,0	39,4	24,0

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK

Deeltijds werk omwille van (vrijwillige) zorgtaken belangrijkste reden bij vrouwen

Op basis van **FIGUUR 4** stelden we vast dat in het algemeen kortgeschoolden, 20- tot 24-jarigen maar vooral de 55-plussers, en de personen die geboren zijn buiten de EU-27 zich vaker in een deeltijds arbeidsregime bevinden. Als we geslacht mee in rekening brengen, schieten de balkjes van de vrouwen de hoogte in en toeren ze boven de aandelen deeltijds werkende mannen uit. Een van de oorzaken is terug te vinden in de verdeling van huishoudelijke en zorgtaken. Ouderschap en de bijhorende sociale normen en rollenpatronen daarrond blijven namelijk een invloed hebben op de arbeidsmarktparticipatie, met de genderkloof als resultaat.

De redenen voor deeltijds werk variëren aanzienlijk tussen mannen en vrouwen, zoals weergegeven in **TABEL 3**. Onder deeltijds werkende vrouwen (20- tot 64-jarigen) geeft 33,0% in het Vlaamse Gewest aan dat ze deze arbeidsregeling verkiezen vanwege de zorg voor hun eigen kinderen of andere hulpbehoevende familieleden, terwijl dit percentage bij mannen slechts 13,3% bedraagt.

Wat opvalt, is dat deze zorggerelateerde deeltijdse arbeid voornamelijk voorkomt onder hooggeschoolde personen (25- tot 64-jarigen) (niet in de tabel). Zo werkt 38,1% van de hooggeschoolde vrouwen deeltijds vanwege zorgredenen.

Voor kort- en middengeschoolde vrouwen ligt dit percentage wat lager, respectievelijk op 25,2% en 33,2%, maar nog steeds boven het gemiddelde voor mannen en vrouwen samen. Daartegenover bedraagt dit 12,8% bij middengeschoolde mannen en noteren we voor hooggeschoolde mannen in 2022 een aandeel van 20,0%. Dit percentage is niet beschikbaar voor kortgeschoolden omwille van te kleine aantallen.

De genderkloof in deeltijds werk blijft dus erg groot, mede doordat vrouwen de zorgtaken vaker op zich nemen. Dit gebeurt echter vaak vanuit eigen keuze (zie ook **TABEL 3**). Van de vrouwen die deeltijds werken vanwege zorgredenen, geeft 89,9% aan dat ze dit doen omdat ze zelf de zorgtaken willen opnemen, terwijl 7,4% aangeeft dat ze deeltijds werken omdat kinderopvang niet beschikbaar of te duur is.

TABEL 3 \ De voornaamste redenen (%) om deeltijds te werken naar geslacht | Vlaams Gewest, 20-64 jaar, 2022

	2022		
	MANNEN	VROUWEN	TOTAAL
Onderwijs of opleiding aan het volgen	10,4	5,2	6,3
Ziekte of arbeidsongeschiktheid	11,4	6,8	7,8
Zorg voor eigen kinderen of andere zorgbehoevende familieleden	13,3	33,0	28,6
Waarom neemt u deze zorg op zich?			
Omdat gepaste opvang te duur of niet beschikbaar is	nb	7,4	7,0
Omdat u zelf de opvang op zich wil nemen	94,6	89,9	90,2
Andere redenen	nb	nb	nb
Andere familiale redenen	5,4	11,6	10,2
Andere persoonlijke redenen	33,7	27,0	28,5
Vindt geen voltijdse job of de job wordt niet voltijds aangeboden	15,1	11,9	12,6
Andere redenen	10,7	4,6	5,9

Noot: 'Nb' wijst op een niet-betrouwbaar gegeven wegens te kleine cel aantallen.

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK

Deeltijds werken is niet steeds een vrijwillige keuze

Naast zorgtaken spelen er nog andere redenen voor de keuze om deeltijds te werken. **TABEL 3** onthult eveneens dat een aanzienlijk aandeel deeltijds werkt doordat ze geen voltijdse betrekking vinden³. Zo geeft 15,1% van de mannen aan dat ze geen voltijdse job kunnen vinden, in vergelijking met 11,9% van de vrouwen. Opvallend is dat migratieachtergrond hier opnieuw een rol speelt. Mannen geboren buiten de EU-27 werken aanzienlijk vaker deeltijds omdat ze geen voltijdse baan kunnen vinden (niet in tabel); maar liefst iets meer dan zes op tien (62,4%) van de deeltijds werkende mannen geboren buiten de EU-27 geeft dit als reden aan, terwijl dit slechts één op tien (10,9%) bedraagt bij mannen geboren binnen België. Bij vrouwen geboren buiten de EU-27 is er een soortgelijke kloof, hoewel kleiner, waarbij 24,6% aangeeft deeltijds te werken omdat ze geen voltijdse job kunnen vinden, terwijl dit bij vrouwen geboren binnen België 10,3% bedraagt. In het geval van onderwijsniveau (niet in tabel) werken kortgeschoolde mannen en vrouwen ook vaker in deeltijd vanwege het niet kunnen vinden van een voltijdse baan (respectievelijk 27,8% en 18,0%) in vergelijking met hooggeschoolde mannen en vrouwen (respectievelijk 11,8% en 8,0%). Deeltijds werken blijkt dus niet voor iedereen een vrijwillige keuze te zijn, en sommige groepen zijn er meer kwetsbaar voor dan andere.

³ Let op, dit verschilt van 'Tijdsgerelateerde ondertewerkstelling' zoals we dat hanteren binnen het Arbeidsreserve-verhaal. In dit artikel behandelen we uitsluitend deeltijds werkenden en de redenen die zij opgeven voor deeltijdwerk. Voor meer informatie kunt u onze methodologie raadplegen: <https://www.steunpuntwerk.be/publicaties/raming-van-de-arbeidsreserve-op-basis-van-de-enquête-naar-de-arbeidskrachten-eak-methodologie-vanaf-2022>

Daarnaast geven bijna twee keer zoveel mannen als vrouwen aan dat ze deeltijds werken vanwege een opleiding, met respectievelijk 10,4% van de deeltijds werkende mannen en 5,2% van de deeltijds werkende vrouwen. Wat betreft redenen die gerelateerd zijn aan gezondheid, zien we dat mannen (11,4%) vaker in deeltijd werken vanwege een ziekte of arbeidsongeschiktheid dan vrouwen (6,8%). Ten slotte vermeldt een aanzienlijk percentage mannen (33,7%) en vrouwen (27,0%) 'andere persoonlijke redenen' als motief voor deeltijds werk, terwijl 5,4% van de mannen en 11,6% van de vrouwen 'andere familiale redenen' aangeven.

Het niet vinden van een voltijdse job benadrukt dat deeltijds werken niet enkel bepaald wordt vanuit een individuele vraag. Ook factoren langs werkgeverszijde bepalen of werknemers al dan niet voltijds mogen of kunnen werken. In bepaalde sectoren is het bijvoorbeeld veel meer ingebakken om deeltijds te werken, jobs worden daar dan bijvoorbeeld niet of weinig in een voltijds regime aangeboden. Denk aan de sector van de schoonmaak met dienstencheques of de zorgsector. In **TABEL 4** tonen we de tewerkstelling in sectoren verdeeld naar geslacht voor 2022. De meest uitgesproken mannelijke sectoren, met meer dan drie vierde mannelijke tewerkstelling, zijn de bouwnijverheid (87,5%), distributie van water, afval- en afvalwaterbeheer en sanering (84,0%), en vervoer en opslag (75,8%). Daartegenover vinden we in de sectoren van de menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening, onderwijs en overige diensten voor meer dan zestig procent vrouwen tewerkgesteld, respectievelijk 80,3%, 71,2% en 63,5%. De overige dienstensector omvat heel wat subsectoren, waaronder haar- en schoonheidsverzorging en een deel dienstenchequewerknemers.

TABEL 4 \ Aandeel (%) tewerkstelling naar geslacht per sector en aandeel (%) deeltijds werkenden per sector | Vlaams Gewest, 20-64 jaar, 2022

NACE	SECTOR	Tewerkstelling naar geslacht		Aandeel deeltijds werkenden naar geslacht		
		MANNEN	VROUWEN	MANNEN	VROUWEN	TOTAAL
A	Landbouw, bosbouw en visserij	66,9	33,1	nb	nb	nb
B	Winning van delfstoffen	nb	nb	nb	nb	nb
C	Industrie	74,5	25,5	7,7	29,5	13,3
D	Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	69,6	nb	nb	nb	nb
E	Distributie van water; afval- en afval-waterbeheer en sanering	84,0	nb	nb	nb	nb
F	Bouwnijverheid	87,5	12,5	3,4	45,6	8,7
G	Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen	55,7	44,3	10,1	36,2	21,6
H	Vervoer en opslag	75,8	24,2	10,9	28,4	15,2
I	Verschaffen van accommodatie en maaltijden	49,9	50,1	22,7	42,0	32,3
J	Informatie en communicatie	73,1	26,9	7,8	24,5	12,3
K	Financiële activiteiten en verzekeringen	53,3	46,7	nb	33,1	20,0
L	Exploitatie van en handel in onroerend goed	54,3	45,7	nb	nb	nb
M	Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten	53,4	46,6	7,5	25,5	15,9
N	Administratieve en ondersteunende diensten	46,9	53,1	14,5	48,8	32,7
O	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen	46,8	53,2	8,1	31,5	20,6
P	Onderwijs	28,8	71,2	18,3	34,9	30,1
Q	Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	19,7	80,3	20,2	54,0	47,4
R	Kunst, amusement en recreatie	52,9	47,1	nb	41,0	31,2
S	Overige diensten	36,5	63,5	nb	35,3	25,2
T	Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishouden	nb	nb	nb	nb	nb
U	Extraterritoriale organisaties en lichamen	48,8	51,2	nb	nb	nb
	Totaal	52,5	47,5	10,0	39,4	24,0

Noot: 'Nb' wijst op een niet-betrouwbaar gegeven wegens te kleine celaantallen.

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK

Aangezien vrouwen vaker deeltijds werken dan mannen, vinden we logischerwijze ook een relatief hoog aandeel deeltijds werkenden terug in de meer door vrouwen gedomineerde sectoren als administratieve en ondersteunende diensten (sector N) en menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening (sector Q). In de sterk door mannen bevolkte sector van de bouw (sector F) wordt met 8,7% dan weer gemiddeld genomen weinig deeltijds gewerkt. Dit percentage piekt wel naar 45,6% wanneer we louter naar de 12,5% vrouwen kijken die in deze specifieke sector werken. In de sector van vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten (sector M), waar de genderbalans redelijk gelijk is op vlak van tewerkstelling, werken zowel mannen als vrouwen minder dan gemiddeld deeltijds. Deze vaststelling kunnen we echter niet doortrekken naar alle sectoren met een meer 50-50% genderbalans. In de horeca (sector I) en kunst, amusement en recreatie (sector R) bijvoorbeeld is de genderverdeling in tewerkstelling min of meer in evenwicht, terwijl deze twee sectoren een algemeen percentage deeltijds werk rond de dertig procent hebben.

Conclusie

Onze studie toont aan dat de opvallende groei van de vrouwelijke arbeidsparticipatie in de afgelopen decennia de traditionele werkzaamheidskloof aanzienlijk heeft verkleind. Ondanks deze vooruitgang blijkt dat de toename van vrouwen op de arbeidsmarkt voornamelijk in deeltijds werk plaatsvond, oorspronkelijk ingezet als een maatregel tegen werkloosheid in de jaren zeventig (Raad voor de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen, 2022). Vrouwen kiezen nog steeds veel vaker voor deeltijds werk. In 2022 werkt ongeveer vier op de tien vrouwen in een deeltijdse betrekking, terwijl slechts één op de tien mannen deze arbeidsregeling omarmt. Hoewel het verschil tussen de geslachten in de afgelopen decennia enigszins is verkleind door een stijging in deeltijds werkende mannen, blijft deze kloof prominent.

Deeltijds werk wordt vooral nog vaak gekozen door vrouwen wanneer ze dit combineren met kinderen. Het percentage deeltijds werkenden stijgt aanzienlijk met het aantal kinderen, wat aantoont dat vrouwen vaak hun arbeidstijd verminderen om gezins- en zorgtaken op zich te nemen. In tegenstelling tot de mannen, die overwegend voltijds blijven werken, zelfs met kinderen in het huishouden. Gezinslast heeft dus voornamelijk een impact op de arbeidssituatie van vrouwen, wat hen kwetsbaarder maakt op de arbeidsmarkt, gezien de vermindering van betaalde arbeid bij deeltijds werk.

Naast de huishoudsamenstelling, wijst ons onderzoek ook op de opvallende verschillen in deeltijdse tewerkstelling naar opleidingsniveau, leeftijd en migratieachtergrond. Een uitschieter op dat vlak zijn de kortgeschoolde vrouwen en vrouwen van 55 tot 64 jaar. Iets meer dan de helft van de kortgeschoolde vrouwen werkt deeltijds, wat duidelijk verschillend bleek in vergelijking met hogeropgeleide vrouwen, en ook een meer uitgesproken genderkloof liet zien. Ook iets meer dan de helft van de vrouwelijke 55-plussers werkt deeltijds, wat verschillend is van de jongere leeftijdsgroepen van hetzelfde geslacht of van mannen uit dezelfde leeftijdsgroep of jongere leeftijdsgroepen.

In het algemeen zijn 55-plussers ook vaker deeltijds gaan werken in de voorbije decennia, en dan zeker de mannen. Die laatste zijn steeds meer gebruik gaan maken van tijdskrediet, waaronder het stelsel eindeloopbaan of de 'landingsbanen'. Anderzijds is deze evolutie in de recentere jaren wel een halt toe geroepen. We merken sinds 2018 zelfs een afname in de deeltijdse tewerkstellingspercentages van 55-plussers, en dan vooral bij vrouwen. Vooral cohorte-effecten door een toenemende scholarisatie in combinatie met verstrengde toelatingsvoorwaarden tot eindeloopbaanstelsels zijn hier voor ons een verklarende factor. De toenemende scholarisatie, waar hoogopgeleiden relatief minder vaak kiezen voor deeltijds werk dan de kort- of middengeschoolden, die ook sterker tot uitdrukking komt bij vrouwen, kan ook de volgende jaren het aandeel deeltijds werk bij vrouwen van 55-plus verder drukken en zo op haar beurt ook de algemene cijfers bij vrouwen.

Onze analyse duidt ook op het veel vaker voorkomen van deeltijdwerk bij de jongeren. In 2000 werkte slechts 13,1% van hen deeltijds, terwijl dit in 2022 meer dan verdubbeld is naar 28,5%. Door de scholarisatie zijn er minder werkende jongeren dan in het verleden. Maar het aandeel werkende studenten is wel duidelijk toegenomen de voorbije decennia, van wie er veel meer dan in het verleden dit doen via een deeltijdse betrekking.

Bij de middelste leeftijdsgroep, de 25- tot 54-jarigen, bleef het aandeel deeltijds werkenden min of meer stabiel tussen 2000 en 2022. Achter deze globale cijfers valt wel het dalende aandeel deeltijds werk bij vrouwen van deze leeftijdsgroep op. Het is de enige categorie met een krimpend aandeel op 22 jaar tijd. Ook hier kan het scholarisatie-effect al spelen, aangezien scholingsniveau een sterkere rol speelt bij de keuze om deeltijds te werken bij vrouwen. Daarnaast kan de zorglast voor het gezin en andere afhankelijke personen over generaties heen tot op zekere hoogte wat meer gespreid zijn geworden over mannen en vrouwen, zeker bij hooggeschoolden, waarbij mannen al wat vaker de deeltijdse arbeid opnemen dan in het verleden.

Toch worden de keuzes op de arbeidsmarkt van veel vrouwen nog steeds sterk beïnvloed door gendernormen. In onze analyse naar de redenen om deeltijds te werken, bleken de motieven immers bij vrouwen nog altijd zeer sterk gedreven door het willen opnemen van de zorg voor het gezin of andere personen in hun omgeving. Ook ander eerder onderzoek wijst sterk op dit hardnekkige rollenpatroon waar vrouwen nog steeds veel meer tijd besteden aan het gezin of huishouden (Janssens et al., 2022; Hoge Raad voor de Werkgelegenheid, 2023; Deschacht, 2023; SERV, 2018). Onze resultaten geven aan dat de keuze van vrouwen om de zorgtaken op te nemen in hoofdzaak vrijwillig is. Deeltijds werken kan inderdaad soelaas bieden bij werk-privéconflicten, aldus de SERV (2018). Wie deeltijds werkt, eindigt bovendien minder vaak dan voltijds werkenden met onregelmatige werkroosters, maakt minder overuren en werkt over het algemeen dichterbij huis. Vrouwen kiezen volgens het onderzoek van de driejaarlijkse Werkbaarheidsenquête van de SERV vaker voor dit soort arbeidstijdregelingen opdat ze hun werk en privé makkelijker kunnen combineren, denk bijvoorbeeld aan de rigide schooluren (zie hiervoor ook de Over.Werk-bijdrage van Deschacht (2023) over schooluren en de carrièrekloof). Maar toch wijst eerder onderzoek er ook op dat de keuze voor deeltijds werk niet zonder gevolgen kan zijn op individueel vlak voor de loopbaan, de financiële status, of het welzijn (Coenen en Morsink, 2018; Hoge raad voor de Werkgelegenheid, 2023, Deschacht, 2023). Ook voor de economie of samenleving zijn er implicaties, onder andere voor de sociale zekerheid of op vlak van veerkracht. De precaire positie van de vrouw in deeltijds werk, ook al lijkt de keuze vrijwillig, blijft zo toch een belangrijk aandachtspunt.

Er is daarnaast ook een niet te verwaarlozen aandeel mannen en vrouwen die deeltijds werken op onvrijwillige basis, bijvoorbeeld doordat ze geen voltijdse betrekking vinden. Opmerkelijk is dat mannen met een migratieachtergrond buiten de EU-27 hier erg vatbaar voor zijn. Meer dan zes op tien van hen werkt deeltijds terwijl ze voltijds willen werken. Ook bij kortgeschoolden speelt deze reden een grotere rol in het deeltijds werken. Het niet vinden van een voltijdse job benadrukt dat deeltijds werken niet enkel bepaald wordt vanuit een individuele vraag, maar dat ook factoren langs werkgeverszijde belangrijk zijn. In bepaalde sectoren is het meer gangbaar om deeltijds te werken, en worden jobs daar niet of weinig in een voltijds regime aangeboden. De sector van de schoonmaak met dienstencheques of de zorgsector zijn daar typische voorbeelden van. Omdat deze sectoren net ook vaak een grote nood aan werkkrachten hebben, blijft het relevant om hiervoor naar oplossingen te zoeken. Het experimenteren met vormen van gedeeld werkgeverschap, en het inzetten vanuit het beleid op een voldoende flankerend kader op dat vlak kan hierbij al een stap in goede richting zijn.

BIBLIOGRAFIE

- Boey, R., & Vansteenkiste, S. (Red.) (2022). *Tendrapport 2022: Kwetsbare groepen op de Vlaamse arbeidsmarkt* (Werk.Rapport 2022 nr.1). Brussel/Leuven: Departement Werk en Sociale Economie/Steunpunt Werk.
- Botterman, S., Geraert, F., & Vansteenkiste, S. (Red.) (2023). *Tendrapport 2023: Kwetsbare groepen op de Vlaamse arbeidsmarkt* (Werk.Rapport 2023 nr.1). Brussel/Leuven: Departement Werk en Sociale Economie/Steunpunt Werk.
- Bosmans, K., Hardonk, S., De Cuyper, N., & Vanroelen, C. (2015). Explaining the relation between precarious employment and mental well-being. *A qualitative study among temporary agency workers. Work*, 53(2), 249-264.
- Coenen, A., & Morsink, N. (2018). Deeltijds werk bij vrouwen: een genderkloof onderzocht. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 28(1), 61-67. Leuven: Steunpunt Werk / Uitgeverij Acco.
- Debroey, R., De Smet, R., Penders, I., & Vansteenkiste, S. (2023). *Vlaanderen binnen Europa. Methodologie op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) en de Labour Force Survey (LFS). Methodologie vanaf 2023* (Methodologisch rapport). Leuven: Steunpunt Werk.
- Deprez, J., Boermans, S., Euwema, M., & Stouten, J. (2015). Generatieverschillen op het werk: overzicht van een halve eeuw onderzoek. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, 25(4), 110-118. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie / Uitgeverij Acco.
- Deschacht, N. (2023). Schooluren en de carrièrekloof tussen vrouwen en mannen. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 33(1), 47-53.
- De Ambrassade. (2021). *Expeditie Werk. Hoe willen jongeren werken in de toekomst? Onderzoeksresultaten van een participatie- en onderzoekstraject met 16-30-jarigen op de arbeidsmarkt* (Rapport in samenwerking met de VDAB). Geraadpleegd op 14 november 2023, van <https://ambrassade.be/nl/nieuws/persbericht-onderzoeksresultaten-expeditie-werk>
- De Smet, R., Penders, I., Sourbron, M., Vansteenkiste, S., Boey, R., Van Langenhove, H., & Van Onacker, E. (2020). *Tendrapport 2020: Kwetsbare groepen op de Vlaamse arbeidsmarkt* (Werk.Rapport 2020 nr.4). Brussel/Leuven: Departement Werk en Sociale Economie/Steunpunt Werk.
- Ghysels, J., & Van Lancker, W. (2009). *Emancipatie in twee snelheden opnieuw bekeken: laaggeschoolde vrouwen in België en Europa*.
- Henry, H. (2023). *Hoe het welzijn verbeteren aan het einde van de loopbaan. Kwantitatieve analyse van de arbeidsvoorwaarden en werkaanpassingen die bijdragen tot het welzijn aan het einde van de loopbaan* (Gezondheid & Samenleving 6). CM Studiedienst. Geraadpleegd op 7 november 2023, van <https://www.cm.be/nl/gezondheid-samenleving/2023>
- Herremans, W., Vanderbiesen, W., Rober, A., Vansteenkiste, S., Neefs, B., Theunissen, G., Sels, L., & Sourbron, M. (2015). *Terugblik op de Vlaamse arbeidsmarkt. Ontwikkelingen sinds de jaren tachtig* (WSE Report 2015 nr.1). Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie.
- Hoge Raad voor de Werkgelegenheid. (2023). *De arbeidsmarktparticipatie van vrouwen* (Verslag 2023). Geraadpleegd op 8 november 2023, van <https://hrw.belgie.be/nl/home/verslagen-adviezen/verslagen-2023/de-arbeidsmarktparticipatie-van-vrouwen-januari-2023>
- Janssens, F., Bourdeaud'hui, R., & Vanderhaeghe, S. (2022). *Werkbaar werk door een genderbril. Vergelijking van jobkwaliteit en werkbeleving bij mannelijke en vrouwelijke werknemers op basis van 15 jaar Vlaamse werkbaarheidsmonitor* (Rapport). SERV/Stichting Innovatie & Arbeid. <https://www.serv.be/serv/persberichten/groeiende-genderkloof-werkbaar-werk>

- Mullens, F., & De Moortel, D. (2023). *Denkwerksessie gender en arbeid* [Powerpoint slides]. Vrije Universiteit Brussel. Geraadpleegd op 8 november 2023, van <https://www.vlaanderen.be/kennisplatform-departement-werk-en-sociale-economie/agenda-kennisplatform/denkwerk-gender-en-arbeid/28-03-2023>
- Penders, I., Sourbron, M., & Vansteenkiste, S. (2021). De arbeidsdeelname van de bevolking naar huishoudpositie. Een analyse van gezin en arbeid op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 31(2), 5-16.
- Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen. (2022). *Advies 166 van 14 oktober 2022 van het Bureau van de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen over (on)vrijwillig deeltijds werken*. Geraadpleegd op 8 november 2023, van <https://raadvandegelijkekansen.be/alle-adviezen/adviezen-van-de-raad>
- RVA. (2019). *Het tijdskrediet eindloopbaan*. Geraadpleegd op 14 november 2023, van <https://www.rva.be/werkgevers/loopbaanonderbreking-tijdskrediet-en-thematische-verloven/het-tijdskrediet-eindloopbaan>
- RVA. (2023). *De RVA in 2022. Volume 2: indicatoren van de arbeidsmarkt en evolutie van de uitkeringen*. Geraadpleegd op 14 november 2023, van <https://www.rva.be/statistieken/statistische-publicaties/jaarverslagen/jaarverslag-rva-2022>
- SERV. (2018). *De korte of de lange shift*. Geraadpleegd op 13 november 2023, van <https://www.serv.be/stichting/publicatie/korte-lange-shift>
- Sourbron, M., & Vansteenkiste, S. (2022). De onvervulde arbeidswens van Vlaanderen in Europees perspectief. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 32(1), 18-28.
- Vandenberghe, C., & Vansteenkiste, S. (Red.) (2021). *Tendrapport 2021: Kwetsbare groepen op de Vlaamse arbeidsmarkt* (Werk.Rapport 2021 nr.2). Brussel/Leuven: Departement Werk en Sociale Economie/Steunpunt Werk.
- Vanderweyden, K. (2002). *Van loopbaanonderbreking naar tijdskrediet. Een verhaal van een wijzigend maatschappelijk discours* (PSW-paper 2002/6). Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen - Universiteit Antwerpen. Geraadpleegd op 21 november 2023, van <https://repository.uantwerpen.be/docman/irua/1c3170/6282.pdf>
- Vansteenkiste, S., Kovalenko, M., Verbruggen, M., Mortelmans, D., De Vos, A., Forrier, A., & Dries, N. (2015). *Vier jaar loopbaanonderzoek binnen Steunpunt WSE. Wat leerden we over loopbanen in Vlaanderen (en daarbuiten)?* (WSE Report 2015 nr. 3). Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie.